

Balogh-Békesi Nóra¹

Jogorvoslathoz való jog és tisztességesség az esetjog tükrében

Bevezető

A bírói döntéseket támadó alkotmányjogi panaszok egyik legkedveltebb hivatkozási alapja a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme.² Az Alkotmánybíróság több döntésében kifejtette, hogy „[a] bíró bármely ténybeli vagy jogi tévedése nem teszi automatikusan tisztességtelenné az egész eljárást, mivel az ilyen tévedések teljesen soha nem küszöbölhetők ki, azokat az igazságszolgáltatás ma ismert rendszere magában hordozza”.³ Ebből az állításból két következtetés is levonható. Egyrészt az, hogy az Alkotmánybíróság a tisztességes eljáráshoz való jogot önállóan is felhívhatja az adott bírói döntéssel szemben, másrészt az, hogy a bírói tévedés mégiscsak alapja lehet az alaptörvény-ellenesség megállapításának, azonban azt eseti mérlegeléssel lehet eldönteni. Ez utóbbi kicsit hasonlít a jogszabályok közjogi érvénytelensége megállapításának /meg nem állapításának alkotmánybírói technikájához, azaz a jogalkotási eljárás nem minden szabályának megsértése eredményez alkotmányellenességet, csak a garanciális rendelkezések megsértése,⁴ de azt, hogy mi a garanciális, az Alkotmánybíróság állapítja meg esetről esetre. Állításunk tehát az, hogy a bírói ítéletek vizsgálata során az Alkotmánybíróság mindig a konkrét ügy körülményeinek figyelembevételével dönt arról, hogy a „bírói tévedés” felér-e a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmének szintjére. Megnyugtató lenne, ha idővel az erre vonatkozó tesztek is

¹ Egyetemi docens, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék. Kapcsolat: balogh-bekesi.nora@uni-nke.hu.

² Marosi Ildikó és Kováts Beáta tanulmánya szerint a tisztességes eljáráshoz való jog a bírói döntések megítélése körében ugyanolyan esetidöntés-dömpinget eredményez, mint korábban az Alkotmány 2. § (1) bekezdésének (jogállami klauzula) és 70/A. §-ának (diszkrimináció tilalom) felhívása a jogszabályok megítélése terén. Hörchneré Marosi Ildikó – Kováts Beáta: Amikor a bíró visszaél a függetlenségével: Az önkényes/contra legem bírói döntések alkotmánybírói megítélésének evolúciója, *Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények*, 9. (2021), 2. 23–35.

³ 3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [15].

⁴ Lásd legelőször a 29/1997. (IV. 29.) AB határozatot.

megjelennének az Alkotmánybíróság gyakorlatában – különösen arra tekintettel, hogy a tisztességes eljárás és a bírói döntés igazságossága gyakran kéz a kézben járnak. Bár az eljárási alapjog önmagában anyagi igazságosságot közvetlenül nem közvetít, nem garantálja, hogy a bírói döntés tartalmilag is helyes lesz, azonban a kapcsolatuk vitathatatlan. Az alábbiakban – ahogy a tanulmány címe is mutatja – néhány eseten keresztül be szeretnénk mutatni, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlatában miként vált önálló hivatkozási alappá a tisztességes eljáráshoz való jog a jogorvoslati jellegű jogsérelmek esetén, illetve példákat hozunk arra, hogy ez miként „szivárgott át” a bírói gyakorlatba.

Bizonyítási indítvány elutasítása, jogorvoslathoz való jog kiüresedése, tisztességesség sérelme

Az Alaptörvény hatálya alatt talán az első – iskolapélda-szerű – határozat volt a 19/2015. (VI. 15.) AB határozat, amely közvetlenül a tisztességes eljáráshoz való jog alapján állapított meg jogorvoslati jellegű sérelmet. Az ügy tényállása szerint a határátlépésre jelentkező tehergépjármű tengelysúlymérése során megállapították, hogy a megengedettnél súlyosabb a jármű. Ezért a vezetőjét a helyszínen túlsúlydíj, valamint közigazgatási bírság megfizetésére kötelezték. A mérés eredményét a gépkocsivezető nem fogadta el, és újramérlegelést kért. Azonban erre csak az elsőfokú közigazgatási határozat kihirdetését követően, hat és fél óra múltán kerülhetett sor oly módon, hogy a panaszos tehergépkocsiját a mérlegelésre váró sor végére állították. Az ellenőrző mérlegeléskor kiállított mérési bizonylat tanúsága szerint a mérlegelés valamennyi tengely terhelését a megengedett határértéken belül állapította meg. A két mérlegelés között a gépjármű az átkelő területét csak a kamionsor végére történő beállítás céljából és érdekében hagyta el, aminek kizárólagos oka az volt, hogy a hatóságok nem tették lehetővé a soron kívüli ellenőrző mérlegelés elvégzését. A gépjármű raktere az áru azonosságának biztosítása szempontjából a vámvárral egyenértékű zárral volt ellátva, amely a fuvarozás alatt mindvégig sértetlen maradt. A jogi szabályozás alapján azonban a hatóság nem volt köteles többszöri (ellenőrző) mérés elvégzésre. Ilyen tényállás mellett a hatósági döntésekkel szemben a fél az igazát (azaz, hogy nem követett el jogsértést) oly módon szeretne volna bizonyítani a bíróságon, hogy szakértő kirendelése iránti bizonyítási indítványt, valamint tanúbizonyítási indítványt terjesztett elő. A bíróság ezen bizonyítási indítványokat elutasította, mert a felperes a mérőeszköz hitelességét, a mérés technológiai leírás szerinti elvégzését nem vitatta, így amennyiben a mérést hiteles eszközzel, a technológiai leírásoknak megfelelően végezték, a mérés – a bíróság szerint – téves eredményre nem vezethetett. A bíróság a felperes keresetét elutasította.

A felperes alkotmányjogi panasszal élt. Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljárás és a jogorvoslattal élés szempontjából mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás tekintetében alaptörvény-ellenességet állapított meg. Rögzítette, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog magában foglalja az alkotmányszövegben kifejezetten nem nevesített bírósághoz való jog valamennyi feltételét. A tisztességes eljáráshoz fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye, amely szerint a jogi szabályozással szemben alkotmányos igény, hogy a perbe vitt jogokról a bíróság érdemben dönthessen. Az Alkotmánybíróság itt is megismételte, hogy önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A tisztességes eljárás követelménye tehát magában foglalja a hatékony bírói jogvédelem igényét is. A tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerét kielégítő hatékony bírói jogvédelem pedig attól függ, hogy az eljárási szabályok értelmében a bíróság mit vizsgálhat felül.⁵ Erre tekintettel az Alkotmánybíróság – hivatalból – mulasztással előidézett alaptörvény-ellenességet állapított meg, mert a tengelyterhelés ellenőrzése során az ellenőrzéssel érintett személy (ügyfél) számára a jogalkotó nem biztosította a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog érvényesülését (az ügyben az ellenőrző mérlegelés lehetőségét). Ugyanakkor a bírói döntést is megsemmisítette, mert a jogalkalmazás a bizonyítási indítványok elutasítása során sértette a tisztességes eljárás követelményét, megghiúsította a hatékony jogorvoslatot.

Nemcsak az alkotmánybírói, hanem a közigazgatási bírói gyakorlatban is többször megállapításra került, hogy ha a fél nem élhet a védekezését biztosító eljárási eszközökkel, akkor ez kiüresítheti a jogorvoslathoz való jogát. Már az Alaptörvény hatálybalépését követő évben született hasonló kúriai döntés, mint amelyet az Alkotmánybíróság a fentebb bemutatott módon elbírált. Az ügy tényállása szerint a felperesnek a rendőrségi szakközépiskolában fennálló tanulói jogviszonyát megszüntették élettársa miatt. A bíróság a felperes keresetét elutasította, bizonyítási indítványának nem adott helyet, mert a jogviszonyát megszüntető határozat alapjául szolgáló Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ) megállapításai – amely szervezet feltárta a kifogásolható élettársat – nem vitathatók. Felülvizsgálati eljárásban a Kúria megállapította, hogy a felperes csak a tanulói jogviszonya megszüntetéséről rendelkező határozat során került abba a helyzetbe, hogy a tanulói jogviszonya megszüntetésének alapját képező NVSZ eljárásának megállapításait megkérdőjelezze. A Kúria – ellentétben az elsőfokú bírósággal – arra az álláspontra helyezkedett, hogy az NVSZ határozata valójában nem, azonban az annak eredményképpen tett, a tanulói jogviszonyt

⁵ 19/2015. (VI. 15.) AB határozat, Indokolás [35].

megszüntető érdemi határozatbéli megállapítások vitathatók. A felperes nem zárható el attól, hogy a határozat jogsértő volta kapcsán bizonyítást ajánljon fel, amelynek felvételét a bíróság nem mellőzheti. Természetesen az bírói mérlegelésre tartozó kérdés, hogy a rendelkezésre álló iratokat és a felvett bizonyítás eredményét az elsőfokú bíróság miként értékeli, arra is figyelemmel, hogy a közigazgatási határozat jogsértő voltának bizonyítása a perben a felperest terheli.⁶ A Kúria az ügyben megállapította az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében szereplő jogorvoslathoz való jog sérelmét, mert álláspontja szerint a jogorvoslathoz való jog nem merülhet ki érdemi határozatok formai, alaki felülvizsgálatában, hanem tartalmi felülvizsgálatot is kell hogy jelentsen. A felperes a tanulói jogviszonyát megszüntető határozat ténymegállapítását vitatta, amellyel szemben meg kellett volna engedni számára a bizonyítást.⁷

A fentiek alapján látható, hogy nagyon hasonló az alkotmánybíróági határozat és a kúriai döntés érvelése az egyedi ügy (az egyedi bírósági döntés) megítélése tekintetében, a bizonyítás lehetőségének hiánya oda vezethet, hogy kiüresedik a jogorvoslathoz való jog.

Ez az irányvonal a kúriai gyakorlatban mind a mai napig jelen van. A Kúria elvi élel kimondta, hogy a bíróság feladata a perek tisztességes lefolytatásának biztosítása, ami magában foglalja felperesnek azt a jogát, hogy a bizonyítási kötelezettségét teljesíthesse.⁸ Az ügyben, amelyben a Kúria ezt a megállapítást tette, a felperesnek az adóhatóság által vitatott számlák vonatkozásában kellett volna bizonyítania, hogy az áfa-mentes szolgáltatásokat tartalmaz, azonban az ügyben eljáró bíróság olyan általános tárgyú tájékoztatást nyújtott a bizonyítással kapcsolatosan, amely konkrét tény, adatot nem tartalmazott. A felperes a perben nem ismerte meg, hogy mit és mivel kellett volna bizonyítania. A Kúria úgy ítélte meg, hogy abból következően, hogy nem állapítható meg, miként teljesítette az elsőfokú bíróság a tájékoztatási kötelezettségét, a bizonyítás körében a polgári perrendtartás alkalmazása során a felperes terhére megállapítás nem tehető. Feltárt és aggálytalan tényállásra alapítható csak jogi minősítés, amely a peradatok és az ítélet alapján az ügyben nem megállapítható. A Kúria hangsúlyozta, hogy a bíróságnak a jogvita észszerű időn belül történő befejezése mellett feladata a perek tisztességes lefolytatásához való jog érvényesítésének biztosítása is, ami magában foglalja a felperesnek azt a jogát, hogy a bizonyítási kötelezettségét teljesíthesse.⁹ Egy másik ügyben hasonlóan foglalt állást a Kúria: a jogorvoslathoz való jog valóságos érvényesülése érdekében a félnek lehetőséget kell biztosítani, hogy

⁶ A bizonyítási rendszer torzító hatásainak átfogó értékelését lásd Varga Zs. András: *A közigazgatás kontrolljának jogi eszközei*. Budapest, Dialóg Campus 2018. 270.

⁷ Kfv.III.37.726/2012.

⁸ Kfv.V.35.013/2018/15.

⁹ Kfv.V.35.013/2018/15. Indokolás [33].

állítását bizonyítsa.¹⁰ Az ügyben elektronikus ügyintézésre kötelezett ügyfél az eljárás költségeit határidőben megfizette, viszont az ügyfélkapus beadás során általa nem detektálható technikai hiba miatt a kérelem a hatóság egyik felületén „beküldöttként”, egy másik felületén „beküldésre kijelölt” állapotban lett feltüntetve. A hatóság az ügyet úgy kezelte, hogy az ügyfél kérelme elkésett. Az elsőfokú bíróság a felperes keresetét elutasította, mert a felperesnek sikeres feladás esetén befogadási igazolással kellett volna rendelkeznie, ilyennel azonban nem rendelkezett. Az elsőfokú bíróság szerint a felperes által e körben indítványozott tanú- és szakértői bizonyítás a kérelem feladásának tényére alkalmatlan, ezért az erre vonatkozó bizonyítási indítványokat mint sürgősségi elutasította. A bíróság szerint a kérelem benyújtását az sem igazolja, hogy a felperes az igazgatási szolgáltatási díjat megfizette, és ennek igazolására a banki átutalás közlemény rovata sem volt alkalmas. A fellebbezés során másodfokon eljáró Kúria más álláspontra helyezkedett. Bár a Kúria osztotta az elsőfokú bíróság azon érvelését, hogy az igazgatási szolgáltatási díj megfizetése és az ahhoz kapcsolódó közlemény nem pótolhatta a kérelem benyújtását, azonban úgy ítélte meg, hogy a tisztességes eljárás elvéből következően a perben a félnek lehetőséget kell arra biztosítani, hogy az állítását bizonyítsa. Ennek megfelelően a perben a felperes számára lehetőséget kellett volna biztosítani arra, hogy bizonyítsa, hogy a kérelme elküldése kapcsán az informatikai felület rendeltetésszerű használata ellenére sem lett elküldve a kérelme. A felperes ugyanis nem az ő felelősségi körén belül felmerülő, esetlegesen a rendszer hibáiból fakadó hiányosságok terheit nem viselheti egyoldalúan.¹¹ Végül e körben szólni kell arról a kúriai döntésről, amelynek elvi lényege szerint az eljárás során beszerzett bizonyítékok ügyfél elé tárásának és e körben nyilatkozattételre történő felhívásának elmulasztása a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét jelenti, amennyiben utóbb a hatóság ezen ügyfélre nézve állapít meg határozatában – a beszerzett bizonyítékok alapján – fizetési kötelezettséget.¹² Az ügyben a hatóság a felperest a kisajátítással összefüggésben felmerült járulékos költség megfizetésére kötelezte, de – bár a felperest tájékoztatta az eljárásról – az eljárásba nem vonta be őt. Nem tájékoztatta az eljárás során beszerzett iratokról, bizonyítékokról, a felperes csak az alperes határozatából értesült arról, hogy terhére a hatóság fizetési kötelezettséget állapított meg. A bíróság a felperes keresetét elutasította. A felülvizsgálati kérelem alapján eljáró Kúria mind a bírósági, mind a hatósági döntést hatályon kívül helyezte, és a hatóságot új eljárásra kötelezte. A Kúria szerint alappal érvelt a felperes, hogy az ügyféli minőségéből következően joga van a bizonyítékok megismerésére és a körben nyilatkozattételre, különös figyelemmel arra, hogy a határozat rá nézve fizetési kötelezettséget állapított meg. Az alperes azonban súlyosan megsértette

¹⁰ Kfv.IV.37.001/2020.

¹¹ Kfv.IV.37.001/2020. Indokolás [19] és [21].

¹² Kfv.II.37.217/2020/7.

a felperes ügyféli jogait azzal, hogy részére az eljárás során beszerzett bizonyítékokat nem küldte meg, és azokkal kapcsolatban nem biztosított nyilatkozattételi jogot, így a felperes -ügyfél el volt zárva attól, hogy a védekezésre biztosított eljárási jogaival, így bizonyítási indítvánnyal éljen. Ez végül a tisztességes hatósági ügyintézéshez való jog sérelméhez vezetett. A Kúria utalt a 3311/2018. (X. 16.) AB határozatra, amelyben az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy „az eljárás megindításáról való döntés, valamint a bizonyítékok ügyféllel való ismertetésének elmaradása olyan eljárási szabálysértések, amelyek kihatnak az ügy érdemére. A tisztességes eljáráshoz való jog alapján az egyes eljárási garanciák olyan értéket jelentenek, amelyek megszegése vagy be nem tartása kihat az ügy érdemére, az ügy kimenetelétől függetlenül. A tisztességes eljáráshoz való jog sérelme úgy is bekövetkezhet, hogy nem áll fenn oksági kapcsolat a lényeges eljárási szabálysértés és az ügy konkrét kimenetele között, azonban az ügyféli jogok érvényesíthetősége olyan sérelmet szenved, amely az eljárás egészét és körülményeit figyelembe véve eléri az alaptörvény-ellenesség szintjét. A konkrét esetben az eljárás megindításáról való értesítés, valamint a bizonyítékok ismertetésének elmaradása olyan eljárási szabálysértésnek minősülnek, amelyek érdemben kihatnak – az eljárás kimenetelétől függetlenül – az alapvető ügyféli jogok (például az indítványozási, észrevételezési, valamint a jogorvoslati jog) gyakorolhatóságára, ezáltal sérül a tisztességes eljáráshoz való jog.”¹³

Ebben az ügyben jól kidomborodik az, amit korábban már a tengelysúlyterheléses alkotmánybíróági határozat kapcsán ismertettünk, nevezetesen: nemcsak az járhat a jogorvoslathoz való jog és a tisztességes eljárás sérelmével, ha a jogszabály nem tartalmaz pontos mércét vagy szempontot a bírósági döntéshez, hanem az is, ha akár a hatóság, akár a bíróság – az eljárási szabályok alkalmazásával – nem hozza olyan helyzetbe a felet, hogy megfelelően védekezhessen. Ebben az esetben kiüresedik a jogorvoslathoz való jog, nincs olyan szempont vagy mérce, amivel a fél hatékony jogorvoslatot kaphatna.¹⁴

Jogorvoslati tájékoztató és a tisztességes eljárás

A jogesetek bemutatását – és az azokból való következtetés levonását – e résznél is egy alkotmánybíróági határozattal indítjuk. Az Alkotmánybíróság a 9/2017. (IV. 18.) AB határozata a jogorvoslati záradék és a tisztességes eljáráshoz való jog viszonyában ikonikus jellegű. A témánk szempontjából releváns tényállás szerint a felperes építésügyében a hatóság végzést hozott, amelyben arról tájékoztatta, hogy a döntés közlésétől

¹³ Kfv.II.37.217/2020/7. Indokolás [22].

¹⁴ Lásd még Balogh-Békesi Nóra: A tisztességes ügyintézéshez és a tisztességes tárgyaláshoz való jog. In Tóth J. Zoltán – Térey Vilmos (szerk.): *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban III. Alkotmányjogi panasz – az alapjog-érvényesítés gyakorlata*. Budapest, HVG-ORAC, 2019. 487–488.

számított 30 napon belül – jogszabálysértésre hivatkozással – kérheti a döntés bírósági felülvizsgálatát. A felperes a kézbesítést követő harmincadik napon kereseti kérelmet nyújtott be a bírósághoz, az azonban keresetét érdemi vizsgálat nélkül – elkészttség okán – elutasította. Az elutasító bírói végzés indokolása szerint építésügyben hozott döntés tekintetében a keresetindításra nyitva álló speciális határidő az épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvény alapján 15 nap, szemben a polgári perrendtartásban meghatározott 30 napos határidővel. A bíróság a hatóság végzésébe foglalt jogorvoslati tájékoztatást nem értékelte, arra semmilyen formában nem tért ki, indokolása az elkészttség tényének és jogkövetkezményeinek megállapítására szorítkozott. A felperes alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, sérelmezte, hogy a bíróság rá hártotta a hatóság törvénnyel ellentétes tájékoztatásának jogkövetkezményeit, miután kereseti kérelmét e hibás tájékoztatásnak megfelelő határidőben nyújtotta be. Érvelése szerint a bíróságnak észlelnie kellett volna a téves tájékoztatást, amely tényt figyelmen kívül hagyva megfosztotta őt az érdemi jogorvoslat és a bírósághoz fordulás lehetőségétől. Álláspontja szerint ügyében sérült a tisztességes eljáráshoz való jog és a jogorvoslathoz való jog egyaránt.

Az Alkotmánybíróság a fenti határozatában a bírói döntésről megállapította, hogy alaptörvény-ellenes, ezért azt megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság korábbi döntéseire utalva többek között kifejtette, hogy a jogorvoslati út igénybevételének nem előfeltétele valamely jog – esetleg alapjog – tényleges sérelmének a bekövetkezése, elegendő, ha az érintett megítélése szerint jogát (jogos érdekét) sérti a támadott döntés. A jogorvoslathoz való jog mint alapjog sérelme tehát akként is megvalósulhat, hogy más (alap)jogi sérelem esetleg nem állapítható meg az ügyben.¹⁵ A konkrét ügy kapcsán az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a jogorvoslati jogosultság nem a közigazgatási szerv határozatából, különösen nem az arról való tájékoztatásból fakad, hanem a törvény keletkezteti. Ugyanakkor e tájékoztatási kötelezettséget törvény írja elő. A tájékoztatás jogszerűsége nem függetleníthető a közigazgatási eljárásban kötelezően érvényesülni rendelt több alapelvtől, úgymint a tisztességes ügyintézéshez való jogtól vagy a tájékoztatáshoz való jogtól. A tájékoztatás, kioktatás célja éppen az olyan ügyféli jogok, mint a jogorvoslathoz való jog gyakorlásának – az eljárási törvényben meghatározott módon történő – elősegítése, másfelől az esetlegesen félrevezető tájékoztatás e jogelvek érvényesülése ellen hathat. Az Alkotmánybíróság utalt arra, hogy a hibás, nem jogszabályszerű tájékoztatás ugyanakkor önmagában nem jelentheti azt, hogy akár az azt tartalmazó döntés, akár e döntést felülvizsgáló döntés a jogorvoslathoz való jog *ab ovo* sérelmével járna. Azonban az előtte folyamatban lévő ügy vizsgálata során az Alkotmánybíróság juthat olyan következtetésre, hogy a jogorvoslati határidőt megjelölő téves hatósági tájékoztatás alkalmas – a konkrét ügy egyedi

¹⁵ 3064/2014. (III. 26.) AB határozat, Indokolás [16]–[17].

körülményeinek mérlegelése után – a hatékony jogorvoslathoz való jog sérelmének előidézésére. Az Alkotmánybíróság a konkrét ügy körülményei között vizsgálta az ügy előzményeit, vizsgálta az igazolási kérelem esetleges benyújthatóságát, a bírósági eljárásban kifejtett érveket. Végül arra a következtetésre jutott, hogy az ügyben a közigazgatási döntés elleni jogorvoslatnak az igazolási kérelemtől függetlenül ki kellett volna merítenie a ténylegesség és a hatékonyság követelményét. A kormányhivatal téves jogorvoslati tájékoztatása folytán a bíróság a felülvizsgálati kérelmet elkészttség okán elutasító végzése elzárta a felet a tényleges és hatékony jogorvoslat lehetőségétől, az alapjogsérelem pedig érdemben befolyásolta a bíróság döntését, ezért az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésének sérelmét idézte elő.¹⁶

A jogorvoslati záradék és a tisztességes eljáráshoz való jog, illetve a jogorvoslathoz való jog kapcsolata – ahogy a fenti esetben az Alkotmánybíróság előtt felmerült bírói döntés vizsgálata során – többször felmerül a felsőbíróságok (Kúria) gyakorlatában is, az alsóbb fokú bíróságok döntései ellen jogorvoslati kérelmek elbírálása során.¹⁷ Kiindulópontnak a 7/2010. (XI. 8.) KK véleményt tekinthetjük, amely szerint a közigazgatási szerv téves tájékoztatása miatt az ügyfelet nem érheti joghátrány. A konkrét ügy egyedi mérlegelése során a bíróság juthat arra a következtetésre, hogy a téves tájékoztatással egy tekintet alá esik a hiányos tájékoztatás.

A jogorvoslati tájékoztatással összefüggésben a problémák összetettebbé váltak az elektronikus ügyintézés bevezetésével. A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény szerint az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (E-ügyintézési tv.) alapján elektronikus úton történő kapcsolattartásra kötelezett minden beadványt kizárólag elektronikusan – az E-ügyintézési tv.-ben és a végrehajtási rendeleteiben¹⁸ meghatározott módon – nyújthat be a bírósághoz, és a bíróság is elektronikusan kézbesít a részére.¹⁹ Ez a szabály irányadó közigazgatási perekben is.²⁰ Az e-ügyintézés bevezetése a jogorvoslathoz való jog érvényesülése szempontjából számos problémát felvet. Ugyanakkor maguknak az elektronikus rendszereknek a működési hibái miatt is előállhat olyan helyzet, amely az ügyféli jogok érvényesíthetőségét kérdőjelezi meg. Közigazgatási perben gyakran előforduló probléma, hogy

¹⁶ Indokolás [37]–[38].

¹⁷ Az alkotmánybíróági és bíróági jogértelmezés kölcsönhatásának vizsgálatát lásd Berkes Lilla – Csink Lóránt: Az Alkotmánybíróság és a rendes bíróságok kapcsolatrendszere. In Tóth J. Zoltán – Térey Vilmos (szerk.): *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban III. Alkotmányjogi panasz – az alapjog-érvényesítés gyakorlata*. Budapest, HVG-ORAC, 2019. 323.

¹⁸ Lásd az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvényt (E-ügyintézési törvény), illetve az elektronikus ügyintézés részletszabályairól szóló 451/2016. (XII. 19.) Korm. rendeletet.

¹⁹ 2016. évi CXXX. törvény 608. § (1) bekezdése.

²⁰ A közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény 26. § (1) bekezdés.

a jogi képviselővel eljáró felperes a keresetlevelét nem az IKR-rendszer,²¹ hanem e-Papír szolgáltatás igénybevételével terjeszti elő. Mivel ez utóbbi nem tekinthető joghatályosan benyújtottnak, a keresetlevelet vissza kell utasítani. A vonatkozó szabály értelmében ugyanis, ha e-Papír szolgáltatással nyújtják be a beadványt, de az elektronikus ügyintézészt biztosító szerv elektronikus űrlapot rendszeresít, a beadványt be nem nyújtottnak kell tekinteni. Ugyanezen szabály kimondja azt is, hogy az elektronikus ügyintézészt biztosító szerv erről, valamint az irat benyújtásának lehetséges módjairól az ügyfelet a kapcsolattartásra szolgáló elérhetőségén a beadvány előterjesztésétől számított nyolc napon belül tájékoztatja.²² Kérdés, hogy miként kell értékelni a tisztességes eljáráshoz való jog és a jogorvoslathoz való jog szempontjából, ha e tájékoztatás elmarad.

A bemutatni kívánt jogeset szerint a felperes jogi képviselője a keresetlevelet nem az IKR-rendszeren, hanem elektronikus úton, az e-Papír szolgáltatáson keresztül nyújtotta be. Az alperes elektronikus ügyintézési rendszere a felperes beadványát befogadta, és azt az elsőfokú bíróság részére az iratokkal együtt továbbította, azonban a tájékoztatási kötelezettségét elmulasztotta, a felperest a fent említett jogszabály szerint nem tájékoztatta, így nem értesült arról, hogy a beadvány benyújtására nem megfelelő módon került sor. Az alsóbb fokú bíróságok nem tulajdonítottak jelentőséget a tájékoztatási kötelezettség elmaradásának, a Kúria azonban – mintegy alkotmányos érzékről tanúbizonyságot téve – igen. A végzés²³ elvi tartalma szerint sérti a tisztességes eljáráshoz és a jogorvoslathoz való jogot, ha a keresettel támadott határozat nem nyújt megfelelő tájékoztatást a fél részére a jogorvoslati kérelem meghatározott honlapon és meghatározott űrlapon történő benyújtásáról. A Kúria kimondta azt is, hogy amennyiben a fél a keresetlevelet az elektronikus űrlap biztosítása ellenére nem megfelelő módon (e-Papír szolgáltatás) terjeszti elő, de erről és a benyújtás helyes módjáról az elektronikus ügyintézészt biztosító szerv nem tájékoztatja, a bíróság a keresetlevelet nem utasíthatja jogszerűen vissza.²⁴ A Kúria a döntésbe bevonta az Alaptörvény 28. cikkébe foglalt értelmezési klauzulát, a XXIV. cikk szerinti tisztességes ügyintézéshez való jogot, valamint a XXVIII. cikk (7) bekezdésbe foglalt jogorvoslathoz való jogot, majd megállapította, hogy a vonatkozó jogszabály Alaptörvénnyel összhangban álló értelmezése alapján, amennyiben az elektronikus űrlapot rendszeresített hatóság azt észleli, hogy az ügyfél nem a megfelelő módon nyújtotta be a beadványát,

²¹ Interaktív Virtuális Ügyfélszolgálat-képes Keretrendszer.

²² 451/2016. (XII. 19.) Korm. rendeletet 7. § (1) bekezdés.

²³ Lásd a Kfv.II.37.759/2019/7. számú végzést.

²⁴ Kfv.II.37.759/2019/7. Indokolás [33]–[34].

úgy az erről való tájékoztatástól nem tekinthet el. A hatóság ez irányú mulasztása miatt az ügyfél jogorvoslathoz való joga nem sérülhet.²⁵

A gyakorlatban az IKR-rendszer működésének hiányosságai is problémákat vetettek fel a tisztességes eljáráshoz való jog alapján. A szabályozás szerint²⁶ az ügyvéd számára a cégkapu használata kötelező, beadványt ügyfélkapun nem nyújthat be. Azonban ha az IKR-rendszer nem teszi lehetővé a beadványok cégkapuról történő benyújtását, akkor ez nem eshet a fél terhére. Ebben az esetben az Alaptörvény XXVIII. cikkében szereplő tisztességes eljáráshoz való jogból is következik, hogy az ügyfélkapun benyújtott keresetlevelet hatályosnak kell tekinteni.

A jogorvoslati tájékoztatás E-ügyintézési tv.-ben és végrehajtási rendeletében előírtakra való pontos utalás hiánya kapcsán a Kúria állandó gyakorlatává vált, hogy sérti a tisztességes eljáráshoz és a jogorvoslathoz való jogot, ha a keresettel támadott határozat nem nyújt megfelelő tájékoztatást a fél részére a jogorvoslati kérelem elektronikus benyújtásának módjáról. A hiányos hatósági tájékoztatás alkalmas a hatékony jogorvoslathoz való jog sérelmének előidézésére.²⁷ Ugyanakkor, a másik oldalon, az e-ügyintézés kimentés nélküli mellőzése pergátló akadály.

Záró gondolatok

A fentiekben a tisztességes eljáráshoz való jog jogorvoslati vetülete kapcsán két témakört érintettünk: egyrészt a fél azon jogát, hogy álláspontját bizonyítsa, s rámutattunk, hogy az ennek érdekében előadott beadványainál melyek az alkotmányos értékelési szempontok; másrészt a jogorvoslati tájékoztató kapcsán felmerült egyes problémákat elemeztük. Az eseteket úgy válogattuk össze, hogy az alkotmánybíróági döntést követően a közigazgatási bírói gyakorlatot is „mellé tettük”. Talán nem elhamarkodott mindezekből levonni azt a következtetést, hogy a két gyakorlat közelít egymáshoz. Közelít egyrészt azért, mert az alkotmánybíróági határozatok a bíróságokra kötelezők, és azokat követni kell. De közelít ettől függetlenül azért is, mert az Alaptörvény 28. cikke a bírói jogértelmezés számára előírja az Alaptörvénnyel konform jogértelmezést, s úgy tűnik, hogy az Alaptörvény hatálybalépését követő tíz év alatt „beérik” e rendelkezés. A konkrét ügyekre való alkotmányos rálátás mindinkább a bírói gyakorlat részévé válik.²⁸ E tanulmány ezt az állítást igyekezett igazolni.

²⁵ Kfv.II.37.759/2019/7. Indokolás [28].

²⁶ 451/2016.(XII. 19.) Korm. rendelet 91. § (1) bekezdése.

²⁷ Lásd összefoglalóan a Kfv.IV.38.266/2019/5. számú végzés Indokolás [27], illetve e tárgyban még a Kpkf.VI.37.370/2019/2., Kpkf.II.37.769/2019/2., Kpkf.III.37.372/2019/2., Kfv.37.759/2019/7.

²⁸ Történeti megközelítésben a közigazgatási bíráskodás alkotmányvédelmi szerepét lásd Patyi András: *A magyar közigazgatási bíráskodás elmélete és története*. Budapest, Dialóg Campus 2019. 89.

Irodalomjegyzék

- Balogh-Békesi Nóra: A tisztességes ügyintézéshez és a tisztességes tárgyaláshoz való jog. In Tóth J. Zoltán – Térey Vilmos (szerk.): *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban III. Alkotmányjogi panasz – az alapjog-érvényesítés gyakorlata*. Budapest, HVG-ORAC, 2019.
- Berkes Lilla – Csink Lóránt: Az Alkotmánybíróság és a rendes bíróságok kapcsolatrendszere. In Tóth J. Zoltán – Térey Vilmos (szerk.): *Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban III. Alkotmányjogi panasz – az alapjog-érvényesítés gyakorlata*. Budapest, HVG-ORAC, 2019.
- Hörcherné Marosi Ildikó – Kováts Beáta: Amikor a bíró visszaél a függetlenségével: Az önkényes/contra legem bírói döntések alkotmánybíróági megítélésének evolúciója. *Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények*, 9. (2021), 2. 23–35. Online: <https://doi.org/10.32566/ah.2021.2.2>
- Patyi András: *A magyar közigazgatási bíráskodás elmélete és története*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Varga Zs. András: *A közigazgatás kontrolljának jogi eszközei*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.